

Kolumnit

Kohtuutalous tavoittelee ekologista ja sosiaalista kestävyyttä

HETA LEINONEN &
RONI LAPPALAINEN

Nykyyinen talousjärjestelmämme ei ole ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. Se perustuu ajatukseen rajattomista luonnonvaroista ja ikuisesta talouskasvusta. Kulutamme luonnonvaroja yli planeetan kantokyvyn emmekä pysty täyttämään ihmisten sosiaalisesti oikeudenmukaisia tarpeita. Talouskasvusta hyötyvät erityisesti Suomen kaltaiset globaalit pohjoisen rikkaat maat, usein globaalit etelän matalan tulo-tason maiden kustannuksella. Myös maiden sisällä tuloerot kasvavat, ja varallisuus kasaantuu yhä harvempien käsiin.

Talousjärjestelmämme uudistaminen on avainasemassa kestävä yhteiskunnan rakentamiseksi. Kohtuutalous (degrowth) tarjoaa yhden vaihtoehdon nykyiselle talouskasvuun pohjautuvalle järjestelmälle. Kohtuutalouden tavoitteena on ympäristölle haitallisten toimintojen vähentäminen ja ympäristölle hyödyllisten toimintojen kasvattaminen siten, että hyvinvointi kokonaisuudessaan lisääntyy ja ihmisten sosiaalisesti oikeudenmukaiset tarpeet täyttyvät.

Kohtuutalouden tavoitteena on tuotannon ja kulutuksen määrän vähentäminen ja siten luonnonvarojen käytön kasvun taittaminen. Suomen luonnonvarojen käyttö on kolminkertaistunut

viimeisen 50 vuoden aikana. Tällä hetkellä Suomen luonnonvarojen käyttö on henkeä kohden EU:n korkein. Kansainvälisen luonnonvarapaneelin mukaan luonnonvarojen käytöllä tulee olemaan merkittäviä välillisiä ja välittömiä vaikutuksia hyvinvointiimme muun muassa luonnonvarojen ehtymisen, monimuotoisuuden vähenemisen, ilmastomuutoksen ja vesipulan vuoksi.

Luonnonvarojen otto, tuotanto ja kulutus eivät tapahdu samassa paikassa. Esimerkiksi Suomi on raaka-aineiden nettotuojia: vaikka Suomessa on paljon kaivos-teollisuutta, maahamme tuodaan muun

Kohtuutalouden tavoitteena on ympäristölle haitallisten toimintojen vähentäminen ja ympäristölle hyödyllisten toimintojen kasvattaminen siten, että hyvinvointi kokonaisuudessaan lisääntyy.

muassa tarvittavia metalleja muualta. Yleisellä tasolla globaalin pohjoisen maissa – kuten Suomessa – tapahtuva luonnonvarojen käyttö on kuusinkertainen verrattuna globaalin etelän maihin. Samaan aikaan globaalin pohjoisen maiden ilmastovaikutukset ovat kymmenkertaiset henkilöä kohden globaalin etelän maihin nähden. Täten luonnonvarojen käytön rinnalla on kohdistettava huomio kulutustottumuksiin etenkin globaalin pohjoisen maissa.

Kohtuutalous kannustaa kulutustottumusten ja samalla sosiaalisen eriarvoisuuden kriittiseen tarkasteluun. Kohtuutalousajattelun mukaan kasvava taloudellinen eriarvoisuus on yksi osoitus nykyisen talousjärjestelmän sosiaalisesta kestämyydestä: vauraus on keskittynyt harvoille, ja samaan aikaan osa ihmiskunnasta ei pysty tyydyttämään esimerkiksi ravintoon ja hygieniaan liittyviä perustarpeitaan. Kohtuutaloudessa erityisesti varakkaiden tulisi karsia kulutustaan, kun taas niiden, joilla on vähemmän, tulisi olla mahdollista saavuttaa hyvään elämään riittävä materiaallinen kulutustaso.

Kohtuutalouden keskiössä on reilu ekologinen siirtymä. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi tarvitaan aktiivisia politiikkatoimia, jotta kaikki kokevat siirtymän kohti uutta talousjärjestelmää hyväksyttäväksi. Kohtuutalous nostaakin esiin kysymyksen siitä, kuka nykyisestä talousjärjestelmästä hyötyy ja kenellä on oikeus olla osallinen taloudelliseen toimintaan. Taloudellisten (etu) oikeuksien ja vaikutusmahdollisuuksien ei tulisi olla vain harvojen käsissä, vaan yhä useammalla tulisi olla oikeus osallistua ja vaikuttaa.

Tämä teksti pohjautuu joulukuussa 2023 julkaistuun politiikkasuositukseemme 'Kiertotalous ponnahduslautana kohtuu-

talouteen: Suosituksia kestäväan organisoitumiseen'. Poliitikkasuosituksessa perehdymme yksityiskohtaisesti tutkimuskirjallisuuden esittämiin kiertotalouden ekologisiin ja sosiaalisiin kestävyysaasteisiin ja peilaamme näitä kestävyysaasteita kohtuutaloustalouden esittämiin käytännöllisiin ratkaisuehdotuksiin.

Lähteet

- Kaariaho, T., & Pirtonen, H. (22.11.2022). Ammennamme Suomen luonnosta aiempaa vähemmän materiaaleja – Onko irtikytentä alkanut? Mitä indikaattorit kertovat kulutuksesta? Tilastokeskus. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/ammennamme-suomen-luonnosta-aiempaa-vahemman-materiaaleja-onko-irtikytenta-alkanut-mita-indikaattorit-kertovat-kulutuksesta/>
- Leinonen, H., & Lappalainen, R. (2023). Kiertotalous ponnahduslautana kohtuutalouteen: suosituksia kestäväan organisoitumiseen. *Wisdom Letters*, 2023(2). <https://doi.org/10.17011/wl/9>
- Ympäristöministeriö. (12.3.2024). Suomen kiertotalouden tilannekuvat ja skenaariot vuoteen 2035 [Webinaari]. Nextcloud. <https://nextcloudym.webohosting/s/qP9RYc4CHDCAwwt>
- YK:n ympäristöohjelma. (2024). Global resources outlook 2024: Bend the trend – Pathways to a liveable planet as resource use spikes. Kansainvälinen luonnonvaraneeli. <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/44901>

• Heta Leinonen, KTM, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto. Sähköposti: heta.leinonen@tuni.fi

• Roni Lappalainen, KTM, väitöskirjatutkija, Jyväskylän yliopisto. Sähköposti: roni.lappalainen@eduskunta.fi